

Profesionālajā literatūrā tiek apskatīti dažādi sadarbības veidi novadpētniecībā, un vairākus no tiem īsteno arī Latvijas bibliotēkās.

Novadpētniecības darba koordinēšana.

Koordinēšanas darbs būtu jāsāk ar darba grupas vai novadpētniecības komisijas izveidi no visiem novadpētniecības darbā iesaistītajiem (muzejs, arhīvs, vēstures biedrība, skola, novadpētnieki un citi) un sava veida auditu, lai apzinātu, ko katrs dalībnieks dara novadpētniecībā, kādas ir katra stiprās puses, un identificētu krājumu aptvērumu. Šādi var atklāt funkciju un krājumu dublēšanos, kā arī informācijas iztrūkumu un nepilnības krājumos par konkrētiem vēstures posmiem, notikumiem, cilvēkiem. Izstrādājama kopīga novadpētniecības darba stratēģija, kurā vienojas par kopīgu vīziju novada novadpētniecības krājumu pārvaldīšanai un attīstībai, risina jautājumus par novadpētniecības darba funkciju, krājumu un programmu koordinēšanu, piekļuvi krājumiem, krājuma saglabāšanu un drošību, digitalizāciju, pētniecību u. c. Izveidojams informācijas apmaiņas tīkls, piemēram, dalībnieku vēstkopa, informatīvas sanāksmes. Bieži vien tiek nolemts kopīgi izmantot tehniskos un tehnoloģiskos resursus, piemēram, reprogrāfijas, restaurēšanas un saglabāšanas, digitalizēšanas iekārtas.

☞ Katra mēneša pirmajā otrdienā tiek organizēta Ērgļu novada muzeju darbinieku, bibliotekāru, kultūras darbinieku kopsapulce, kurā notiek dalīšanās idejās un iecerēs, saskaņoti pasākumu un aktivitāšu plāni, veidota sadarbība. (Madonas novada bibliotēka. Pārskats par Madonas, Cesvaines, Ērgļu, Lubānas un Varakļānu novadu pašvaldību bibliotēku darbību 2019. gadā [tiešsaiste]. Skatīts 4.06.2021. Madona, 2020. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/837188.html>; 75. lpp.)

Profesionālajā literatūrā¹ vairākkārt uzsvērts, ka iniciatīvu šādai sadarbībai būtu jāuzņemas bibliotekāram kā informācijas profesionālim un pārvaldniekam, kurš spēj gan apzināt un identificēt novadpētniecības materiālu kolekcijas ārpus bibliotēkas, gan bez grūtībām veidot kontaktus, jo lielākoties visi, kas saistīti ar novadpētniecības darbu, apmeklē bibliotēku, kā arī parasti jau pastāv sadarbības saites ar citām atmiņas institūcijām. Bibliotēka arī spēj nodrošināt lielākas ērtības apmeklētājiem, neitrālu, viesmīlīgu, visiem brīvi pieejamu vidi, plašu pārklājumu. Tā ir atvērta ilgas stundas, bieži arī sestdienās; atrašanās vieta labi pieejama, bieži centrā; nodrošinātas darba vietas; pieejama tehnika un tehnoloģijas, aprīkojums – kopētājs, IKT). Papildus bibliotēka nodrošina piekļuvi dažādiem tiešsaistes resursiem, piemēram, maksas abonētajām datubāzēm.

Bibliotēka kā sabiedrībai tuvākā un atvērtākā institūcija var darboties arī kā konsultants un starpnieks starp iedzīvotājiem un institūcijām, kuras glabā novadpētniecības materiālus: izvērtēt iedzīvotāju atnestos un piedāvātos novadpētniecības materiālus un, ja tie neatbilst bibliotēkas komplektēšanas profilam, novirzīt uz atbilstošāko institūciju, piemēram, uz bibliotēku atgādāto baznīcas arhīvu tālāk nodot arhīvam.

☞ Līvānu novada centrālā bibliotēka jau 2015. gadā sadarbībā ar citām atmiņas institūcijām, individuālajiem novadpētniekiem, nevalstiskajām organizācijām, novadā populāriem cilvēkiem iesāka darbu novadpētniecības resursu apvienošanā un koordinēšanā, lai nedublētu novadpētniecības darbu un optimāli izmantotu resursus. (Līvānu novada Centrālā bibliotēka. Pārskats par Līvānu reģiona bibliotēku darbu 2015. gadā [tiešsaiste]. Skatīts 7.06.2021. Līvāni, 2016. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/70953.html>; 69. lpp.)

Sadarbība komplektēšanā, krājuma un digitālo resursu veidošanā.

Mērķis ir kopīgiem spēkiem izveidot visaptverošu novadpētniecības krājumu, kas ir brīvi pieejams ikvienam. Komplektēšana jāveic sadarbojoties: apmainoties ar informāciju, saskaņojot jaunieguvumu iegādi.

¹ Reid, Peter H. The digital age and local studies. Oxford, England ; New Hampshire, USA : Chandos, 2003. xix, 237 p. Chandos information professional series . ISBN 1843340518.

Nereti bibliotēkas izmanto novadpētniecības materiālu ilgtermiņa deponējumu (*long term loan*), piemēram, no vēstures biedrībām, lai atvieglotu tiem publisku piekļuvi. Dažos gadījumos bibliotēka var darboties kā repositārijs sadarbības partneru krājumiem, piemēram, individuālie novadpētnieki vai biedrības var deponēt savu novadpētniecības krājumu bibliotēkā pieejamības uzlabošanas un labāku dokumentu saglabāšanas un drošības apsvērumu dēļ. Retus un nozīmīgus materiālus bibliotēka var palīdzēt digitalizēt. Krājuma attīstība arvien biežāk mūsdienās jāskata kā digitālas partnerības veidošana.² Tas ne vienmēr nozīmē digitalizāciju – dažkārt pietiekami ir savstarpēji savās tīmekļa vietnēs publicēt hipersaites uz citu institūciju digitālajiem resursiem vai tīmekļa vietni, tādējādi lietotāju pārvirzot uz nepieciešamajiem materiāliem citur. Šādas saites nodrošināmas arī uz nacionāla līmeņa novadpētniecības resursiem. Savukārt nacionāla līmeņa institūcijām jāpiedāvā informācija par to, kas tiek glabāts vietēja līmeņa krātuvēs.

Nozīmīga ir arī citu novadpētniecībā iesaistīto organizāciju popularizēšana. Bibliotēkā var izveidot pārskatāmu uzziņu materiālu – kādi materiāli atrodas pie kura sadarbības partnera, ko var izmantot pieprasījumu novirzīšanai. Var izveidot arī karti, kurā atzīmētas visas novada institūcijas (ar atrašanās vietām un darba laikiem), uz kurām varētu sūtīt novadpētniecības interesentus, ja bibliotēkā nav atbilstošo materiālu. Var izveidot šādu institūciju un individuālo novadpētnieku datubāzi, kurā iekļauj informāciju par darbības mērķiem un funkcijām, krājumiem, pievieno atrašanās vietas adresi, kontaktus, saiti uz tīmekļa vietni.³ Šāda datubāze ir regulāri jāatjaunina. Saņemot atļauju no visiem iesaistītajiem, šādu datubāzi var publicēt bibliotēkas tīmekļa vietnē publiskai pieejamībai. Iesaistītie partneri var savās tīmekļa vietnēs, sociālo tīklu profilos un citādā veidā popularizēt viens otra jaunumus, aktivitātes, reklamēt pasākumus, programmas, informēt par pētījumiem.

§ Viļķenes bibliotēkā izveidots vietējo novadpētnieku kontaktu reģistrs. (Kopsavilkums par darbu Limbažu un Alojās novadu bibliotēkās 2015. gadā [tiešsaiste]. Skatīts 7.06.2021. Limbaži, 2016. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/70951.html>; 30. lpp.)

§ Valmieras bibliotēka iesaistījusi Latvijas Universitātes Literatūras, folkloras un mākslas institūta autobiogrāfiju krājuma izveidē Latviešu folkloras krātuves digitālajā arhīvā “Garamantas.lv” (<http://garamantas.lv/>). 2020. gadā sagatavots jau astotais sūtījums par novadniekiem. Sagatavošanas procesā tiek intervēti materiāla iesniedzēji, apzinātas, skenētas un aprakstītas fotogrāfijas un citi dokumenti. Atmiņas tika saņemtas arī skaņu ierakstos (magnetofona lentās), kas arī tika digitalizētas. (Valmieras bibliotēkas gada teksta pārskats par darbu 2020. gadā [tiešsaiste]. Skatīts 7.06.2021. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/901879.html>; 42., 47. lpp.)

§ Valmieras bibliotēkas novadpētniecības speciālisti 2020. gada pavasarī organizēja Novadpētniecības digitālo aģentu mācības, sagatavojot vienu bibliotekāru no katra reģiona novada (Beverīnas, Burtnieku, Mazsalacas, Naukšēnu, Rūjienas un Kocēnu), kura uzdevumos turpmāk ietilpst novadpētniecības materiālu sagatavošana publicēšanai un ievietošana Valmieras bibliotēkas Novadpētniecības platformā (<https://biblioteka.valmiera.lv/lv/novadpetnieciba>, integrēta Valmieras bibliotēkas tīmekļvietnē), kā arī novada kolēģu darba koordinēšana šāda satura radīšanā. Rezultātā izveidota digitālā komanda, kura strādā pie Novadpētniecības platformas satura veidošanas. Valmieras bibliotēka 2020. gadā arī aizsāka sadarbību ar Valmieras muzeju Novadpētniecības platformas satura veidošanā, tādēļ tajā tika izveidots šķirklis “Valmieras muzejs raksta” (<https://biblioteka.valmiera.lv/lv/novadpetnieciba/valmieras-muzejs-raksta>), kurā skatāmi muzeja pētnieku izveidotie materiāli par Valmieras vēsturi. (Valmieras bibliotēkas gada teksta pārskats par darbu 2020. gadā [tiešsaiste]. Skatīts 7.06.2021. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/901879.html>; 46., 47.-48. lpp.)

Dalīšanās ar informāciju, zināšanām, konsultācijās. Kooperācija uzziņu sniegšanā.

² Reid, Peter H. The digital age and local studies. Oxford, England ; New Hampshire, USA : Chandos, 2003. p. 150. Chandos information professional series. ISBN 1843340518.

³ Turpat.

Sadarbības partneri viens otram palīdz izpildīt sarežģītas uzziņas un sniedz konsultācijas, ekspertu padomus dažādos novadpētniecības jautājumos, piemēram, muzeja darbinieki konsultē muzeju nozares jautājumos, bet bibliotekāri – bibliotēku nozares jautājumos, palīdz saņemt izdevumus SBA kārtā vai rakstu elektroniskās kopijas no Latvijas Nacionālās bibliotēkas, sniedz pieeju resursiem Valsts vienotajā bibliotēku informācijas sistēmā. Visi sadarbības partneri var iesaistīties metadatu veidošanā digitālajām kolekcijām, piemēram, attēlu.

Kopīga dalība projektos. Dalība vai atbalsts partneru īstenotajiem projektiem.

Vairāku institūciju apvienošanās dod iespēju piedalīties dažādu nozaru projektu programmās, piemēram, gan muzeju, gan bibliotēku programmās.

Sadarbības partneri var palīdzēt, asistēt viens otram arī katra individuālo projektu izstrādē un vadīšanā, piemēram, bibliotēka – muzejam, novadpētniekiem, novada vēstures grupai, vēstures entuziastiem.

Arvien aktuālāki ir starpnozaru digitālie projekti, piemēram, tematisku digitālo kolekciju veidošana, kas ļauj apvienot atšķirīgas kolekcijas par vienu tematu. Digitalizācija arvien ir labs risinājums arī tad, ja nepieciešams uzlabot pieejamību atsevišķām kolekcijām.

🔗 Kā labas prakses piemēru atmiņas institūciju un privātpersonu sadarbībai var minēt Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas projektu “Zudusī Latvija” (<https://www.zudusilatvija.lv/>) – tā tapšanas gaitā sadarbojušies liels skaits atmiņas institūciju un privātpersonu.

🔗 Latvijas Nacionālā bibliotēka sadarbībā ar Latvijas bibliotēkām, muzejiem un arhīviem veido jaunu digitālo kolekciju “Industriālais mantojums” par nozīmīgākajiem rūpniecības uzņēmumiem visā Latvijas teritorijā. Projektā tiek iekļauti uzņēmumi, kuru produkcija bija zināma Latvijā, Padomju Savienībā vai visā pasaulē. Uzņēmumu vēsturiskais aptvērums ir no 19. gadsimta sākuma līdz 1991. gadam. Projektā katram uzņēmumam tiks veidots apraksts par uzņēmuma vēsturi, ēkām, kurās tas atradies un nozīmīgiem cilvēkiem šajā uzņēmumā. Apraksts tiks papildināts ar digitalizētiem objektiem no bibliotēku, muzeju, arhīvu krājumiem. Uzņēmumi no visas Latvijas teritorijas tiks atspoguļoti interaktīvā kartē. 2020. gadā projektā iesaistījās 27 publiskās bibliotēkas (t. sk. pilsētu un pagastu bibliotēkas), kas sagatavojušas materiālus par savā teritorijā pastāvējušiem 77 uzņēmumiem, digitalizējušas bibliotēku krājumā pieejamos attēlus. (Ausēja, Eva. [Par projekta “Industriālais mantojums” statistiku]. E-pasta ziņojums. 2021. gada 15. marts.)

🔗 2019. gadā Dobeles novada Aizstrautnieku bibliotēka sadarbībā ar Dobeles novada Kultūrizglītības biedrību “Gaismas koks” realizēja projektu “Dobeles pagasta kultūrvēsturiskās un ainaviskās vietas”. Šī projekta ietvaros no 2019. gada aprīļa līdz novembrim Aizstrautnieku bibliotēkas vadītāja kopā ar profesionālu fotogrāfu Agri Šiliņu devās sešās ekspedīcijās pa Dobeles pagastu, lai veiktu kultūrvēsturisko pagasta vietu un interesanto ainavu iemūžināšanu fotogrāfijās. Projekta rezultāts ir 32 objektu 327 fotogrāfijas, kas ir aprakstītas un apkopotas digitālā kolekcijā Aizstrautnieku bibliotēkā. (Dobeles novada centrālā bibliotēka. Pārskats par Dobeles reģiona novadu bibliotēku darbu 2019. gadā [tiešsaiste]. Skatīts 7.06.2021. Dobeles, 2020. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/836825.html>; 55. lpp.)

🔗 Aknīstes bibliotēka kopā ar Aknīstes Novadpētniecības muzeju veic jaunu, kopīgu izpēti darbu – Aknīstes māju vēstures apkopošanu. (Pārskats par Jēkabpils reģiona un Neretas novada bibliotēku darbību 2019. gadā [tiešsaiste]. Skatīts 25.05.2021. Jēkabpils, 2020. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/836858.html>; 34. lpp.)

Nereti kopīgu pētniecības projektu rezultātā top publikācijas, jauni izdevumi, filmas.

🔗 Preiļu Galvenā bibliotēka 2019. gadā līdzdarbojusies Preiļu novada bērnu un jauniešu sporta skolas futbola trenera Imanta Babra ieceres – e-grāmatas “Ieskats Preiļu futbola, sporta un pilsētas vēsturē” veidošanā. Izdevums ir apjomīgs, vēsturiski izziņošs materiāls par sporta un it īpaši futbola attīstību Preiļos, kurā ar seno laikrakstu publikāciju starpniecību atklāts pagājušā gadsimta Preiļu kultūras,

sabiedriskās un sporta dzīves atspoguļojums periodiskajos izdevumos. Bibliotēkas pienesums šī pētnieciskā projektā tapšanā – informācijas atlase Latvijas Nacionālās digitālās bibliotēkas periodisko izdevumu krātuvē “Periodika.lv”. (Preiļu Galvenā bibliotēka. Darba pārskats par 2019. gadu [tiešsaiste]. Skatīts 7.06.2021. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/837294.html>; 55. lpp.)

⌘ Jelgavas pilsētas bibliotēkā, sadarbojoties ar jelgavnieku, psihiatru, Jelgavas Latviešu biedrības vadītāju no 1999. līdz 2018. gadam Paulu Rēveli, izdots e-izdevums “Mans kāpums” (<http://www.jelgavasbiblioteka.lv/files/20200212140225728601715.pdf>) – Pauļa Rēveļa atmiņas par Jelgavas Sv. Trīsvienības baznīcas torņa atjaunošanu, apkopojot vērtīgas liecības – fotogrāfijas, dokumentu kopijas par tā laika notikumiem – Atmodu, Latvijas Tautas frontes Jelgavas nodaļas dibināšanu, pilsētas pirmskara simbolu atjaunošanu. (Jelgavas pilsētas bibliotēka. Jelgavas pilsētas bibliotēku gada pārskats 2020 [tiešsaiste]. Skatīts 7.06.2021. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/901706.html>; 59. lpp.)

⌘ 2020. gadā Smiltenes novada bibliotēkai sadarbojoties ar Smiltenes novada muzeja darbiniekiem, vēstures pētniekiem, novadpētniecības entuziastiem un kolekcionāriem, izveidots pilsētas simtgadei veltīts Smiltenes svarīgāko notikumu apkopojums – izdevums “100 notikumi Smiltenes vēsturē” (https://smiltene.lv/pdf_100-notikumi-smiltenes-vesture/). (Valkas novada centrālā bibliotēka. Valkas, Smiltenes un Strenču novada publisko bibliotēku darba pārskats par 2020. gadu [tiešsaiste]. Skatīts 7.06.2021. Valka, 2021. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/901878.html>; 88. lpp.)

Kopīgu pasākumu un programmu, dažādu aktivitāšu organizēšana. Dalība vai atbalsts sadarbības partnera organizētajām norisēm.

Apvienojot resursus (cilvēkresursus, finanšu resursus, katras nozares unikālās profesionālās zināšanas, pieredzi, kontaktu tīklu u. c.), iespējams organizēt vairāk, vērienīgākus un kvalitatīvākus pasākumus, piemēram, konferences, seminārus, apjomīgas ekspozīcijas, izglītojošus un tematiskus pasākumus. Tie var būt ne tikai reģionāli, bet arī valsts mēroga un starptautiski.

⌘ Rēzeknes pilsētas Centrālās bibliotēkas pārstāvji 2017. gadā piedalījās Skodas (Lietuva) bibliotēkas rīkotajā starptautiskajā konferencē “Baltu cilšu – latgaliešu, kuršu un žemaišu – novadu līdzīgais un atšķirīgais” ar diviem referātiem: “Francis Trasuns – Latvijas vienotājs, Latgales Prometejs un modinātājs”, “Rēzeknes pilskalns laikmetu griežos”. (Rēzeknes pilsētas Centrālās bibliotēkas darba pārskats par 2017. gadu [tiešsaiste]. Skatīts 7.06.2021. Pieejams: <https://dom.lndb.lv/data/obj/496571.html>; 39. lpp.)